

1916

FOLKSTYRELSEN

Folkskollärarna kräv

I sin femte artikel om Israel skriver Herbert Tingsten om uppbyggandet av "en av världens mest genomförda och mest framgångsrika demokratier". Tidigare artiklar i serien har varit införda 26 och 31 maj samt 5 och 8 juni.

FÖR DET AV SKILDA politiska organisationer sammansatta nationella råd som den 14 maj 1948 proklamerade Israels självständighet var demokratin den nya statens givna styrelseform. Självva ordet begagnas inte i proklamationen, men den innehåller en rad satsar som fastslår medborgerlig likställighet och frihet. I vissa formuleringar finns anknytningar till 1700-talets amerikanska och franska självständighets- och rättighetsförklaringar, i andra söker man stöd i judisk religion och tradition. Rådet hänvisade till "det judiska folkets naturliga och historiska rätt". Staten skulle, sådes det, "vara grundad på de grundsatser om frihet, rättvisa och fred som gestaltats av Israels profeter"; den "skulle upprätthålla alla sina medborgares sociala och politiska jämlikhet utan hänsyn till religion, ras eller kön" och "garantera religions- och samvetsfrihet och frihet i uppfostran och kultur".

Dessa principer har stadfäst genom lagstiftningen och i praktiken sorgfälligt respekterats. Israels statskick har inte fastlagts i någon systematiskt utformad författning, men väl i en serie författningslagar för skilda områden. Representationen (Knesset) består av 120 medlemmar — siffran 120 valdes därför att detta

var medlemsantalet i Sanhedrin för 2000 år sedan — valda med allmän och lika rösträtt och enligt ett genomfört proportionellt system som gör hela landet till en enda valkrets. Rösträtt vid 18 års ålder tillkommer män och kvinnor, judar och arabar; likställigheten mellan judar och arabar markeras därigenom att hebreiska och arabiska är tillåtna i Knesset, varvid varje anförande översättes till det andra av de båda språken. Israels president, som blott har representativa funktioner, väljes av Knesset. Regeringen, som utövar den verkställande makten, måste enligt särskilda bestämmelser vara parlamentarisk och är skyldig att avgå vid misstroendeotum från Knessets sida.

Den nuvarande partiställningen, som i sina huvuddrag varit bestående efter statens upprättande, framgår av följande tabell över mandatfördelningen i Knesset efter 1955 års val.

Allmänna sionistpartiet	13
Progressisterna	5
Mapai	40
Mapam	9
Achdut Avoda	10
Religiösa partier	17
Herut	15
Kommunister	6
Arabiska partier	5

Allmänna sionistpartiet kan helt enkelt kallas konservativt, progressistpartiet liberalt och Mapai socialdemokratiskt. Achdut Avoda, som för ett par år sedan bröt sig ut ur Mapam, står något till vänster om Mapai; dess ledare Yigal Alon hör vid 40 års ålder till Israels mest populära gestalter, delvis på grund av sina insatser som general under befrielsekriget. Mapam är mera radikalt

På Sions berg i Jerusalem samlas Israels skingrade stammar i gemensam bön.

socialistiskt och stod tidigare, innan Rysslands politik blev tydligt antisionistisk, kommunismen nära. De religiösa partierna företräder skilda grader av ortodoxi och håller alltså på judendomens särställning inom Israels politiska och sociala liv. Kommunister har följt de ryska direktiven lika slaviskt i Israel som i andra stater. Herut är ett nationalistiskt parti, som i princip kräver Israels utvidgning till hela det gamla Palestina och ofta kritiserat regeringen för eftergivenhet mot araberna och FN. De arabiska partierna är snarare följn till några ledande arabiska personligheter än partier i ordinär mening. Kommunister beräknas till omkring hälften få sina röster från araberna, men dessa är också både i valmanskåren och i parlamentet företrädna inom andra partier, särskilt Mapai. Försök har gjorts till särskilda partibildningar för de nya invandrargrupperna, men i stort sett har dessa grupper inlemmats i förut bestående partier; i relativt stor omfattning anses de rösta med nationalistpartiet Herut.

I högre grad än som gäller för de flesta västeuropeiska demokratier kan man känneteckna de israeliska partierna som idépartier; de-

batten är livlig, och man anser sig förfäktat skilda åskådningar. Delvis sammanhänger detta med att partierna och särskilt de socialistiskt och religiöst inriktade inte är begränsade till politisk verksamhet. De är i högre grad än partierna i någon annan demokrati tillika sociala organisationer som genom utbildning, kooperation, understödsarbete och fritidssysselsättning tar hand om sina medlemmar. Till stor del förklaras detta av att partierna utbildades redan under den engelska mandattiden och att de tenderade att forma separata samhällen som fångade mycket mer av medlemmarnas intressen, känslor och tid än partier i varje europeisk och amerikansk mening. Då staten Israel upprättades var skolorna, jordbrukskollektiverna och många andra kooperativa företag uppdelade på partier, och i viss utsträckning råder en sådan uppdelning fortfarande i Israel.

Trots detta har den värdegemenskap och den vilja till samarbete som krävs för att parlamentarismen skall fungera funnits i Israel. Antalet regeringskriser har visserligen varit relativt stort, men stabiliteten vid regeringsbildningen är likafullt påfallande. Kärnan i alla regeringar är Mapai med den nationelle ledaren Ben-Gurion i spetsen. Nästan alltid har också de religiösa partierna och progressisterna varit representerade i ministären. I övrigt har denna fått sitt underlag antingen från höger, de allmänna sionistpartiet, eller från vänster, Mapam och Achdut Avoda; den sistnämnda kombinationen har under de senaste åren dominerat. Ytterlighetspartierna, kommunisterna och Herut, har aldrig annodats att inträda i någon regering.

Partistriderna har till stor del gällt frågor som står i centrum för den politiska debatten i alla demokratier: hur långt statsin-gripande och socialisering skall drivas, vilka sociala reformer som man har råd till, vad som skall göras för att hindra en snabb inflation. Mera speciellt för Israel och av alldeles särskilt intresse är partiernas ställningstagande till det religiösa problemet. Fler-talet partier, och särskilt gäller detta liberalerna och de tre demokratiska socialistpartierna, är i princip motståndare till en sär-ställning för judendomen i Israel, och deras medlemmar är med all säkerhet i regel irreligiösa eller i varje fall likgiltiga i trosfrågor. Trots detta har en samverkan med de religiösa partierna varit utmärkande för så gott som alla regeringsbildningar sedan Israel upprättades.

Denna allians mellan de religiösa och de icke religiösa eller antireligiösa möjliggöres genom den stora, aldrig bestämt utfor-

made, men för hela det politiska livet i Israel avgörande kompromissen: den irreligiösa majoriteten låter inom en rad viktiga områden de religiösa eller ortodoxas uppfattning bli avgörande för lagstiftningen. Enigheten nås genom att det mot religionens maktställning kritiska men relativt likgiltiga flertalet böjer sig för den ivriga minoriteten, för intoleransen, kan man lugnt säga, ty ortodoxin nöjer sig inte med frihet, utan begär att få uppställa regler även för andras handlande. Den paradoxala konsekvensen blir att Israel, från opinionssynpunkt sannolikt ett av de minst religiösa samhällena i världen, i fråga om lagstiftningen är en av världens religiöst starkast dirigerade stater.

För att illustrera religionens maktställning är det nog att nämna att förbudet mot arbete under sabbaten av staten genomförs i en omfattning och med en kraft som saknar motstycke i andra länder, att civiläktenskap inte finnes och att en stor del av familjerätten är en religionens (prästerskapets) angelägenhet, att de ortodoxa reglerna om mat upprätthålles i alla statliga institutioner och att svinavel och försäljning av svinkött enligt en statlig fullmakt har förbjudits i de flesta kommuner.

Kritiker av hänsynstagandet till de religiösa partierna anser att det här gäller en ren maktfråga. Dessa partier, säger man, fungerar genom sin inriktning på de religiösa frågorna som påtryckningsgrupper, och de kan vinnas blott om de andra på dessa punkter går dem till mötes; de andra partierna, och särskilt Mapai, offrar sina principer för att säkra sin maktställning. Man finner, kort sagt, att taktiken och begäret att regera verkat korrumperande. Det sägs också att religionens särposition måste upprätthållas av hänsyn till judarna i andra länder: till judarna i Amerika, som man behöver pengar ifrån, till judarna i Östeuropa, Nordafrika och Orienten, som religionen lockar till invandring.

Säkert har dessa motiv, och främst det förstnämnda, varit av betydelse. De är dock, tror jag, inte avgörande. En respekt för de religiösa traditionerna, och särskilt en känsla för att dessa traditioner hållit judarna samman, påverkar de sekularistiska riktningarna. Många sätter en ära i den tolerans som visas även intoleransen. "Varför kan vi inte gå med på dessa saker som för oss är så pass oväsentliga", det är ett argument som jag gång på gång möter hos både ledande politiker och vanligt partifolk. Man är också rädd för en sönder-rande politik i ett skede då sammanhållning inför de inre svårigheterna och de yttre farorna är nödvändig.

Den sakliga kontinuiteten i Israels politik har tryggats främst därigenom att Mapai hela tiden varit det ojämförligt starkaste partiet, intagit en utslagsgivande mellanställning och haft lednin-

gen och flertalet ministerposter inom alla regeringar. Så länge Mapai någorlunda bevarar sin styrka är partiets ledare den självskrivne premiärministern, och partiets hållning blir i stort sett bestämmande för regeringslinjen.

Men här finns också en personlig faktor som kanske varit avgörande för den israeliska demokratis utformning och framgång: premiärministern Ben-Gurion. Hans förmåga att elda, leda och sammanhålla, hans skicklighet som talare, organisatör och taktiker, hans mod, handlingskraft och vilja att ta ansvar, det förtröende han vunnit inom alla folkgrupper har givit staten och regeringen styrka och enhet — utan ett spår av diktaturtendenser, till och med utan den personkult som i en rad unga demokratier ger en smak av primitivism och spirande fascism. Ben-Gurion personifierar i mycket sionismens och Israels utveckling sedan årtionden. Nu sjuttio år gammal utvandrade han som ung student från Ryssland till Israel. Han blev arbetare och medlem av en av de första kibbutzerna i Galiléen, avlade sedan juridisk examen, var soldat i engelska armén under första världskriget, arbetade inom de sionistiska organisationerna och blev ledare av Mapai och Histadrut. Vid Israels upprättande var han den självfallne statsledaren, liksom den 14 år äldre Weizmann, snarare sionismens än Israels store man, var den självfallne presidenten.

Ben-Gurions storhet, det som alla uppfattar som hans storhet, är främst hängivenheten för saken. Det är något sällsynt rent över denna hängivenhet; den verkar frigjord från maktvilja, högfärd och fåfänga, från varje spår av teater, koketteri och extravagans. Hans tal, av vilka ett stort antal samlats i en volym på engelska (Rebirth and Destiny of Israel) bär vittne om denna passion och denna integritet; icke sällan blir dessa logiska, fast uppbyggda och hårt slående anföranden stor retorik, men det tycks ske utan att talaren är medveten om det, glansen blir en följd av trons och känslans intensitet. Vid ett samtal som för Ben-Gurion måste innebära en tröttande upprepning av hundratals liknande samtal får jag samma intryck av kraft och vitalitet i den goda viljans tjänst, en helgelse som hos ingen annan politiker.

De Israels storverk som mest observerats under dessa nio år är befrielsekriget och den fasta viljan att bevara det nyvunna oberoendet, mottagandet av invandrare som på kort tid mer än fördubblat statens judiska befolkning, det väldiga arbetet för att utnyttja och stärka de materiella resurserna, för att göra ett fattigt och vanskött land till ett land i välmåga och trygghet. Världen har inte lika mycket märkt att Israel under dessa ansträngningar kunnat bygga upp en av samtidens mest genomförda och mest framgångsrika demokratier.

De sammanhang i vilka denna framgång kan inställas har jag i det föregående sökt antyda. Särskilt vill jag framhäva den ekonomiska och sociala jämlikheten, som gjort klasstrider i mera egentlig mening otänkbara. Stundom sägs att den avgörande orsaken är det yttre trycket, som framtvingat enighet. Det är inte en förklaring som kan godtagas. Det yttre trycket kunde likaväl, i en miljö av annan beskaffenhet, ha pressat fram en diktatur, eller åtminstone maktkoncentration och ledarsyre med odemokratiska inslag. Om någon allmän orsak skall sägas vara utslagsgivande, tror jag att man helt enkelt måste peka på de människor — från de ryktbara gestalterna till massan av okända — som byggt upp den nya staten. De har kommit till Israel med en känsla av kallelse, plikt och stora syften, de har känt sig inbegripna i, ansvariga för ett

stort experiment som måste lyckas, de har — i ovanlig grad och i ovanlig omfattning — varit hängivna människor med god vilja.

HERBERT TINGSTEN